

SPACING / RAZMICANJE

naming IT war imenovati TO ratom

UCITELJ NEZNALICA I NJEGOVI KOMITETI, BILTEN BR. 13 DECEMBAR 2011.

RAT JE NEŠTO DRUGO OD OBIČNOG MIRNOG ŽIVOTA

Prvi deo

Tokom diskusija koje su se održavale kao deo projekta *Razmicanje – imenovati TO ratom*, otkrivena su dva paralelna sveta koja se preklapaju, svaki sa svojom topografijom i politikom, ne kao integrisana celina već pre kao mreža iskustava i lokacija. Ova dva sveta, iako u teoriji isprepletana, u praksi retko intereaguju. Jedan je svet ličnog iskustva, drugi je svet sistema. Svet ličnog iskustva predstavlja borbu za fizički i psihički opstanak koji se ne sme potcenjivati u zemlji koja je u bliskoj prošlosti iskustila rat i koja je još uvek u fazi tranzicije. Drugi svet je svet u kome se različiti sistemi bore da definišu pojmove i kriterijume legaliteta i legitimeteta kao i granice sopstvene

upotrebe moći. Ono što je izrazito nedostajalo u svakoj od diskusija bila je država; čak i kada se pojavljivala, kao u slučaju studentskih diskusija, pojavljivala se da preuzme odgovornost koja ide sa pozicijom vlasti. Ovo odbijanje iznelo je na videlo sa jedne strane, ciničnu i ciničku upotrebu državne moći, i sa druge strane, različite načine na koje mnogi učesnici disusije vlasti dodeljuju funkciju subjekta-za-koga-se-pretpostavlja-da-zna, obračunjujući se sa žalbama i zahtevima. Ono što je iskrslo u ovom projektu jeste društvo u Srbiji, ne veštačka, dobro artikulisana i režirana konstrukcija civilnog društva, već raznolika i često kontradiktorna maketa zajedničkih iskustava različitih sistema, događaja i svakodnevnog života. Ovi prvi pokušaji auto-generisanog govora, objavljeni neartikulisanom

mešavinom jezika, razotkrili su mnoga pitanja i primere, a ne integrisanu istoriju ili sistemska rešenja. Oni su razotkrili unutrašnja ograničenja, jazove i kontradikcije unutar svake od grupa i unutar samog koncepta identiteta, u isto vreme ogoljavajući zajedništvo samog govora. Zajednički govor je bio omogućen odbijanjem da se stvori pozicija „eksperta“ ili „subjekta koji zna“ koji bi „pomogao“ ili promovisao agendu svake od grupa. Tim govorom, započet je, sa oklevanjem, proces stvaranja jezika i metodologija koji bi mogli da stvore javnost umesto publike.

Imenovati TO ratom

Koncept: Noa Treister
Moderator: Goran Dokić, Noa Treister
Saradnici: udruženje Srpski ratni

veterani – predsednik Mile Milošević

Serija diskusija *Imenovati TO ratom* sastojala se od 8 sastanaka ratnih veterana koji žive u Srbiji i anti-ratnih aktivista, zahtevajući od vlade da proglasi „oružane sukobe“ i „vojne vežbe“ tokom devedesetih – ratovima i reguliše status njihovih učesnika. Od osam sastanaka, pet su bili pripremni i zaključni sastanci zatvorenog tipa, a tri su bila javna. Učesnici pripremnih sastanaka bili su uglavnom ratni veterani iz Beograda, Novog sada, Vranja, Vlasotinca, članovi udruženja Srpski ratni veterani i saradnici i radnici CZKD-a, kao aktivističke anti-ratne organizacije. Ovi sastanci fokusirali su se na različite aspekte manifestacije iskustava rata danas, kao što su veteranski identitet, potreba za postojanjem veteranskih udruženja i njihovi



međusobni odnosi, kao i odnos spram drugih NVO-a i vladinih tela, potreba za postojanjem zakona koji bi regulisao status veterana i porodica palih boraca, kao i potreba za nacionalnim prepoznavanjem u formi nacionalnog spomenika i komemoracije. Uprkos razlici u sopstvenim ratnim i post-ratnim iskustvima, veterani su se međusobno uglavnom slagali oko ovih pitanja, kao i sa radnicima/saradnicima CZKD-a.

Iako su se teme ticale društvenih, političkih i legalnih pitanja, učesnici su govorili iz veoma lične perspektive i iskustva sa terena, a veoma malo prostora je dato opštoj analizi rata, njegovih uzrocima i rezultatima iz diplomatskog, ekonomskog, pravnog i vojnog aspekta. Ova situacija promenila se prilikom održavanja javnih sastanaka. Prisustvo dodatnih učesnika – iz NVO sektora,

novinara, pravnika i istoričara – dalo je novu perspektivu ličnim iskustvima. Postalo je jasno da su se vodila najmanje dva paralelna rata – jedan na terenu, drugi u Beogradu i da učesnici jednog od ova dva rata znaju veoma malo o iskustvima iz onog drugog rata, uz to ne priznajući jedni drugima danak koji je svako od njih dao. Prvi rat, onaj na terenu, bio je bitka za goli opstanak ljudi koji su, zatečeni ratom, živeli i

radili na različitim ratom obuhvaćenim područjima, kao i ljudi koje je u rat poslala vlast ili koji su otišli u rat iz ubeđenja. Drugi rat, onaj vođen u Beogradu, vođen je oko granica moći (iako mnogi ljudi ni tada, a ni danas ne bi to artikulisali na ovaj način) režima i vojske kao dva različita tela sa istim interesima, ali ne uvek sa istom motivacijom. Jednostavno rečeno, interes režima bio je ekonomsko-teritorijalni

i predstavljao je kraj višedecenijskog procesa u kome je partija preuzimala kontrolu od sve više depolitizovanog radnog naroda, nad ekonomskom proizvodnjom i vlasništvom, dok se vojska bonila da zadrži privilegije i dominaciju u političkom sistemu koje su do tada bile omogućene ideologijom koja je vojsku videla kao naslednika partijske revolucionarne tradicije. Ove privilegije i moć posebno su bile istaknute strateškim mestom Jugoslavije tokom Hladnog rata. Na terenu diplomatije izgubljena su oba rata, naime, Jugoslavija kao socijalistička zemlja, a zatim i srpske teritorije – čak i one koje su ostale srpske, vode se po različitim imenima: poraz u ratu oko granica moći pokazan je ubistvom Džindića, nastavljanjem korupcionaške privatizacije i cinizmom sa kojim vlast tretira sopstvene građane. Današnja forma nacionalizma, koji je u različitim oblicima, očigledno, bio prisutan sve vreme postojanja socijalističke Jugoslavije, može se pre smatrati posledicom nego uzrokom ratova koji su počeli davno pre nego što su se materijalizovali. Ova vrsta interpretacije retko se pojavljuje u istorijskim knjigama. Kao deo mera da se zadrži poč, svojstvo, svojnina i vlasništvo kao ekonomija izdvojeni su iz političkog humanističkog diskursa o evropskim vrednostima, ljudskim pravima i pomirenju, sa jedne strane, a sa druge, iz analize ličnog i kolektivnog subjektiviteta ili identiteta. Stoga, ova dva rata mogu nastaviti da međusobno ratuju oko razlika u vrednostima koje zastupaju, dok prečutno nastavljaju saradnju na privatizaciji ekonomije, vojske (sada

kad Srbija ima profesionalnu/privatnu vojsku neke postojeći problem dezertjera jer građane više niko neće pitati otko toga da li će zemlja ratovati ili ne), institucija, znanja (eksperti), patnje (Žrtva), života ili bivstvanja (lično iskustvo ili sudbina). U ovom rečniku, doživljaj ne može biti prisutan – kroz njegovu privatizaciju, reprezentacija doživljaja ulazi u polje ekonomskih odosa i javlja se kao produkt čak i kada je izgovara sam „vlasnik“ toku iskustva u formi svedočenja. Posrednika je mnogo, od psihoanalitičkog kauča, preko različitih vrsta umetnosti – vizualne, pozorišne, muzičke – do širokog dijapazona građanskih i kulturnih institucija; svaki posrednik ima sopstvenu politiku regulisanja i iskazivanja i iskazanog, sa ciljem stvaranja potrošne robe u okvirima stvaranja samog sistema. Stoga, „marginalizovane grupe“, u ovom slučaju ratni veterani, mogu istovremeno biti društveno marginalizovane i punopravni učesnici u ekonomskoj produkciji, proizvodnji sopstvene reprezentacije, tj. marginalizacije. Ova pozicija tipa Kvaka 22 je sistemska i ne može se izbeći bez novog promišljanja društva kao celine. Sa druge strane, bol koji se preživljava stalnim proživljavanjem rascjepa između doživljaja i njegove privatizovane reprezentacije, nepodnošljiv je, pa svaki posrednik kompenzuje ovaj jaz tako što obezbeđuje ((a)politično) značenje pravila reprezentacije, koje „marginalizovane“ grupe ili individue usvajaju kao ideologiju koja osigurava interpelaciju (unapred osmišljeno značenje oni usvajaju isključivo kao korisnici i izvršioc) za koju su oni

spremi da udu u sledeći rat, tj. ceo krug počinje ispočetka. Opriranje učešću u ovom vrazjem kolu značilo bi, sa jedne strane, otpor prema značenju pripisanom pravilima svedočenja, i, sa druge strane, razumevanje da je iskustvo više od zbira svih „privatnih“ doživljaja i da se, stoga, može pojaviti samo kao govor društva kao celine, to jest, društva koje se ne može redukovati na zbir pojedinača ili grupa. Upravo na ovom mestu, u tački otpora prema pripisivanju značenja, otpora prema politikama identiteta, može se pojaviti takvo društvo. Kao što je ranije rečeno, cilj ovih sastanaka bio je da se vlada pozove da proglasi „oružane sukobe“ i „vojne vežbe“ tokom devedesetih ratovima i, na taj način, reguliše i smislu ratnih veterana i palih boraca u smislu beneficija i stvaranja mesta za njih u okviru istorije Srbije. U mnogo slučajeva, ovaj cilj je iskazan kao želja za nalazanjem zajedničke pozicije, konsenzusa između organizacija ratnih veterana i između ratnih veterana i anti-ratnih aktivista. Iako su se svi učesnici složili da je sadašnja situacija neprihvatljiva, zajedničko značenje rata i zajednička vizija budućnosti nisu se mogli postići, čak ni tokom sastanaka radne grupe, kojima su prisustvovali uglavnom ratni veterani. U nekoliko navrata stizale su žalbe da se udaljavanje od teme, posebno prilikom diskutovanja neprijatnog i diskutabilnog pitanja veteranskog identiteta kao takvog, a posebno kada se on preklapa sa drugim, srod-nim identitetima koji prete njegovom integritetu, poput izbegličkog ili identiteta obespravljenih lica u okviru

vojske. Ova intenzivna ali nefokusirana situacija bila je još više naglašena tokom javnih sastanaka u kojima se čulo mnogo više različitih glasova i tema koji su se bavili samim ratom i načinima analiziranja i rešavanja sadašnjih pitanja. Nakon svakog sastanka, sve strane-učesnice u istoj meri su se žalile: da učesnici rata ne razumeju ili ne shvataju politički kontekst i da, istovremeno, baš u tom političkom kontekstu prava situacija na terenu zapravo ni ne može da izade na videlo i da se ljudi koji su bili тамо prisutni uopšte ne mogu čuti; da jedna ili druga strana nameće sopstvenu poziciju; da moderacija nije pružila preciznan okvir diskusije itd. Anti-ratni/NVO sektor pokazao je nevoljnost da se prizna sopstveni ideo u produkciji uslova za rat u decenijama koje su prethodile njegovoj realizaciji i učešće u učućivanju diskusije o pravim uzrocima rata nakon. Veterani, pak, nisu pokazali volju da se uzme u obzir širi kontekst u kome su se lične drame odvijale. Dodatna tema je izraženo odsustvo državnih zvaničnika, uprkos velikom trudu da se oni nade za stolom tokom diskusija, što je, uz očigledno „nasilno“ ignorisanje ovih problema i njihovog regulisanja od strane vlasti, naglasilo neophodnost i akutnost debate. Ono što je proizašlo iz svega jeste novi format društvenog diskursa koji, držeći stištinu ovih ratova u nezavisnosti i ne dozvoljavajući katarzično razrešenje, otvara put za neprijatnu ali ogoljenu komunikaciju.

Kratak kurs istorije mišljenja u Jugoslaviji

Koncept/moderator: Branimir Stojanović

Kratak kurs mišljenja u Jugoslaviji: Čitajuča grupa u formiranju

Bilans rada čitajuče grupe Kratak kurs mišljenja u Jugoslaviji na prvih šest sesija, uz prisustvo troje stalnih i desetak promjenljivih članova, zapravo je na početku: tek je otvorila pitanja rada grupe, njenog tematskog okvira i dinamike čitanja. Svi se slažu da predloženi materijal od deset knjiga zahteva bar jednogodišnji rad, odnosno da je uz ovaj rad potrebno pokrenuti istraživanje gde se, osim u školskoj filozofiji, esejistici i kritičkoj esejistici još pojavljivalo mišljenje.

Početno postavljanje pitanja – Ko su agenti mišljenja u socijalizmu? imalo je za pretpostavku praćenje traga pojavljivanja teme subjekta i subjektivacije u uglavnom školskoj filozofiji vremena socijalizma. Međutim, ovo

ograničenje iznuđeno je nepostojanjem i nedostupnošću arhiva govorne građe različitih agenata unutar socijalizma: Radnika na radničkim savetima, SKOJ-evaca na sastancima i edukativnim formatima od 1945. do 1948, građe sa sastanaka i rada AFŽ-a, odnosno zapisanog govornog materijala sa mitinga, pobuna... kroz čiju se analizu sigurno mogao otkriti materijal mišljenja možda i značajnijeg od izabране školske filozofske literature.

Ono što je jako velika teškoća formiranja ove čitajuče grupe je nepostojanje interesovanja za rekonstrukciju i analizu istorije ideja u Jugoslaviji, odnosno što se taj period i dalje smatra: ili mestom prekida mišljenja, kulture i stvaranja, jednom rečju varvarima, odnosno mestom rajsskog prostora stvaranja, kreacije i mišljenja. Drugim rečima, epoha socijalizma je i dalje izručena otuđujućoj alternativi: ili nastalja bez refleksije ili horor bez sećanja. Oba pola i dalje odbijaju da se upuste u radni proces analize tekstova, dokumenata, političkih sukoba. Ono što je najznačajnije iskustvo

čitajuče grupe je da ponuđeni materijal kroz čitačiji rad otvara odmah pitanja kako misliti našu vlastitu aktualnost, odnosno saznanje da su predložene knjige i tekstovi samo prazan ekran koji otvara prostor da se misli naša vlastita aktualnost, odnosno da je mišljenje, akt mišljenja uhvaćen u iznudu apsolutne savremenosti – akt mišljenja je mišljenje samo kao zahvati momenat vremena u kome se artikuliše.

Za ilustraciju ovog stava poslužila su dva teksta koja su razradivana na čitačijim grupama: Uvod u Etički problem Karla Marksa i početnih dvadeset strana Filozofije palanke Radomira Konstatinovića. Naime, i jedan i drugi su uspeali da istovremeno kroz akt mišljenja zahvate momenat u kome je ono artikulisano: Milan Kangrga kroz iskaz da marksizam nema više svoju politiku, a Radomir Konstatinović kroz iskaz – Naše iskustvo je palančko, odnosno, da misli epohalnu situaciju subjekta bez subjektivacije, praznog subjekta ili tačnije oštećenog subjekta. Različite strategije mišljenja i različiti tipovi kritike koji protizlaze iz ovih aka-

ta mišljenja su diskutovani i praćeni kroz tekst i slobodne asocijacije, koje su često nas same uvodile u spin akta mišljenja i teškoće da se on proizvede u našoj aktualnosti.

Jedna od zanimljivijih diskusija je nastala kada je tokom čitanja Filozofije palanke postavljeno pitanje da li je ovaj setting u kome čitamo tekst Filozofije palančki. Tu smo se kroz diskusiju jako približili strategijama kako akt mišljenja mora da zahvati ne samo momenat nego i mesto sa koga misli, odnosno da on automatski je iskaz i o svetu, ovom tu, najneposrednijem i onom koji je epohalan – istovremeno. Traskripcija materijala sa čitačijih grupa moći će da precizniji uvid u dinamiku, kvalitet i značaj rada ove čitajuče grupe. Materijal kričih video zapisa sa čitačijih grupa biće dostupan na YouTube-u, a arhiv kompletnog snimljenog materijala sa sesija čitačje grupe u arhivu Učitelja neznalice i njegovih komiteta. Transkript sa svih razgovora biće dostupan tokom marta meseca 2012, na site-u: www.učiteljneznalica.com



saradnici:



donatori i partneri:

PROJEKAT IZ OBLASTI KULTURE, VEŠTAČENJE I PROMOVISANJE KULTURE



Srpski ratni veterani
Odrbani Filozofski
Odrbani Filološki



Izdavač: Učitelj neznalica i njegovi komiteti
Producent: Centar za kulturnu dekontaminaciju
Izvršni urednik, dizajn i prelom: Matija Medenica
Štampa: Fotokopirnica „Student“